

ANADOLU KONUT YERLEŞİM DESENİNDE İKİLİ OLUŞUM ANKARA BATIKENT-ERGAZİ ÖRNEĞİ

Zühal ÖZCAN

Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Mimarlık Fakültesi, Erciyes Üniversitesi, 38039, Kayseri
zozcan@ercives.edu.tr

(Geliş/Received: 27.02.2006; Kabul/Accepted: 11.10.2006)

ÖZET

Dünya üzerinde çağlar boyunca iki temel yerleşim deseninin kullanıldığı gözlemlenmektedir. “Izgara planlı yerleşimler” ve “organik dokulu yerleşimler” diye adlandırılabilir bu iki düzen Anadolu’da kimi zaman aynı anda kimi zaman da birbirini takip ederek kullanılmışlardır. Bu makale, bu sürecin bir özetini yapmakta ve günümüz kentlerindeki uzantılarını ele almaktadır. Her iki düzenin de olumlu ve olumsuz yönleri tartışılmaktadır. Ankara Batıkent ve Ergazi köyü örneklerinde kullanıcıların gerek kendi yaşadıkları konut alanlarına, gerekse diğer komşu düzene bakış açıları bir örneklem çalışmasına dayanarak araştırılmaktadır. Elde edilen verilere bağlı olarak, daha yaşanabilir kentsel ortamların geliştirilebilmesi sürecinde, gelecek tasarımlar için ipuçları geliştirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Izgara plan, organik doku, yaşanabilirlik.

THE DUAL FORMATION OF HOUSING DESIGN IN ANATOLIA ANKARA BATIKENT- ERGAZİ CASE

ABSTRACT

It has been observed that two basic settlement design patterns have been used on the world throughout centuries. These two patterns namely “the grid-iron” and “the organic” orders have been exercised in Anatolia, either one after the other or even synchronised. This article makes a summary of this procedure and is concerned with their prolongations in current cities. Positive and negative aspects of both orders are discussed and the opinion of the settlers living in the case study area Ankara Batıkent and Ergazi village are taken into consideration, on their own and neighboring settlements. Depending on the data collected, clues for future designs to develop a more liveable urban medium will be tried to be obtained.

Keywords: Grid-iron plan, organic pattern, liveability.

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Bir kenti yaşanabilir kılan öğeler o kenti paylaşan bireylerin sosyal, kültürel ve ekonomik düzey ve beklentileri ile ilgili olduğu kadar, fiziksel verilerle de doğrudan ilişkilidir. Bir yerin kentsel özellikler kazanabilmesi, belli fiziksel koşulların yerine gelmesine de bağlıdır. İnsanın yeryüzünde yerleşik düzene geçtiği ilk alanlar asgari “yaşanabilir” olma koşullarını yerine getirmek zorundaydı. Bu koşullar arasında belirleyici olanlardan biri iklimdir. İklimsel koşullar insanı hayatta tutacak yapay çevresel koşulları etkiler, oluşturur. O halde yaşamı

sürdürülebilir kılan, bireyleri hayatta tutmaya yarayan beslenme olanaklarını sağlayacak, çevresel koşullar karşısında güvenliğini ve mutluluğunu gözetecek ortamların oluşmasıdır.

Tüm koşullar benzer, hatta aynı olsa bile, aynı teknolojik ilerlemeler ve bilgi düzeyi yakalansa veya eşdeğer kültürel olgular ve beğeni yargıları hâkim kılınsa dahi, insanın oluşturduğu yapılaşmış çevre, farklı özellikler yansıtmıştır. Tarih boyunca, Mohenjo Daro (M.Ö. 2500) gibi kare biçimli ya da Eskişehir - Demircihöyük (M.Ö. 2500 -2200) veya 8. yüzyılın Bağdat kenti benzeri dairesel biçimli formalist

tutumları yansıtan kentler bir yana bırakılacak olduğunda, kimi zaman belli yönlendirmeler çerçevesinde de olsa, doğaçlama gelişen kentler iki temel yerleşim şeması okutmaktadırlar: ızgara planlı yerleşimler ve organik dokulu olanlar. Bu çalışmanın konusunu Anadolu'da çağlar boyunca etkin biçimde kullanılan bu iki yerleşim deseninin günümüzdeki uzantılarını, birbiri ile ilişkilerini incelemek ve kullanıcıları açısından algılanma düzeylerini saptamak oluşturmaktadır.

Amaç, farklı yerleşim desenlerinin yaşanabilirlik düzeyi üzerindeki etkilerini gözlemleyerek, fiziksel veriler açısından belli karşılaştırmalar yapabilmek, her iki yerleşim düzeninin olumlu ve olumsuz yönlerini ele alarak, yaşanabilirlik ölçütleri geliştirebilmektir. Bu bir anlamda genellikle öngörülen ve bu öngörüye bağlı olarak gelişen bir yerleşim deseni ile belli yönlendirmeler dâhilinde doğaçlama olarak gelişen bir diğer yerleşim deseninin karşılaştırılmasıdır.

Bu çalışmanın kapsamını, iki temel yerleşim deseninin geçirdiği evrelerle, günümüz kentlerindeki durumlarının belirlenmesi, benzer çevrelerin kullanıcılarının bakış açılarını bir örneklem alanda inceleyerek, fiziksel koşullar açısından belirli yaşanabilirlik ölçütleri saptayabilmek oluşturmaktadır.

Gerek ızgara planlı ve gerekse organik dokulu yerleşimler dünyanın pek çok yerinde çağlar boyunca kullanılmıştır. Böylesi bir gelişimin, dünya tarihi içerisindeki süreci ve boyutları göz önüne alındığında, bu çalışmanın kapsamı içinde, sonuca ulaşamayacağı açıktır. Bu nedenle konu sınırlandırılmış, bu iki yerleşim deseninin sadece Anadolu'daki evreleri örnekler üzerinden irdelenmiş, örneklem alan ise Orta Anadolu'dan seçilmiştir.

Çalışmanın yöntemi öncelikle konu üzerinde ayrıntılı bir literatür taramasına dayanmaktadır. Örneklem alanda ise dış gözlem ve yerinde tespit biçiminde uygulanan bir arazi çalışması yapılmıştır. Ayrıca, örneklem alanda iki farklı konut deseninde yaşayanların çevreleri, yaşadıkları ortam ve diğer yerleşim deseni ile ilgili deneyim ve gözlemlerini de belirlemeye yönelik bir anket uygulanmıştır. Bulgular ilgili literatür taramasından elde edilen bilgiler ışığında değerlendirilerek sonuca ulaşılmıştır.

2. TARİHSEL DİZİN İÇERİSİNDE ANADOLU'DA IZGARA PLANLI VE ORGANİK DOKULU YERLEŞİMLER (GRID-IRON AND ORGANIC SETTLEMENT PATTERNS IN ANATOLIA IN THE CHRONOLOGICAL ORDER)

Araştırmacılar, yaklaşık 10.000 yıldan bu yana insan yerleşimlerine konu olduğu bilinen Anadolu'da kentleşmenin, Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ ile başladığı kanısındadırlar [1]. Daha başlangıçtan itibaren, ilk kentlilerin, yaşam alanlarını kendi

gereksinimleri doğrultusunda iki farklı desen çerçevesinde geliştirdikleri anlaşılmaktadır. Tarih öncesi çağlarda yerleşim deseni seçiminde hangi şartların geçerli olduğunu belirleyebilmek bugün için olanaksızdır, ancak, yapılaşmış çevrenin incelenmesiyle yerleşimlerin çizgisi izlenebilir ve geleceğe yönelik kestirimler yapılmasına katkı sağlanabilir.

2.1. IZGARA PLANLI KENTLER (CITIES WITH GRID-IRON PLAN SCHEME)

Bu düzen, birbirini dik kesen akslar boyunca oluşturulan nispeten düzgün dikdörtgen veya kare adaların içerisinde geliştirilmiş konut birimlerinden oluşur. Anadolu'da yapılan araştırmalar açısından ilk veya en eski örnek Diyarbakır-Çayönü (M.Ö. 7500) yerleşimidir [2]. S. Aktüre, kesin bir tarih verilememekle birlikte, Van Gölü kuzeyindeki Zernaki Tepe Urartu yerleşiminin (M.Ö. 1300 -900) büyük bir nüfus grubu için bir kerede ve kısa süre için iskan edilmek üzere, görece düz bir arazi üzerinde ızgara planlı olarak inşa edildiğini belirtmektedir [3]. Sokak dokusunun çok daha belirgin olarak okunabildiği Eski İzmir (M.Ö. 700 -330) yerleşimi, ızgara planlı yerleşim deseninin eğimli bir arazi üzerinde ve bu eğimli arazi biçimine rağmen uygulandığı dikkat çekici bir İlk Çağ örneğidir [4].

Anadolu'da Antik Çağ'da "planlanarak" kurulan ızgara planlı kentlerin en ünlüsü Hippodamus'un tasarımı olan Miletos'tur. Aynı plan şeması oldukça eğimli bir arazi üzerinde, topografik verileri hiçe sayarak Priene'de M.Ö. 4. yüzyılda uygulanmış ve dikdörtgen planlı bitişik düzen konutlar, yine dikdörtgen adalar içerisinde yer almıştır. Benzer bir tutumu, Roma Dönemi'nde, Efes-Yamaç evler ve Perge konut alanlarında izleyebilmek olasıdır [5]. Bu konut yerleşim deseninin getirdiği fiziksel koşulların o dönemin kentlilerinin yaşamında olumlu ruhsal etkiler yarattığı da araştırmacıların bu konudaki ifadelerinden takip edilebilir. H. Abbasoğlu "Görkemli iki ana sütunlu caddesine dik açılan birbirine paralel sokaklardan Pergeliler evlerine giderler. Giderlerken mutludurlar." demekte ve kentlerini şiirlerle övdüklerini ifade etmektedir [6]. Roma Dönemi, Anadolu'da, ızgara planlı yerleşim deseninin kısmen uygulandığı bir tarihsel süreci yansıtır.

Roma Dönemi'nde kentlilerin övdükleri ızgara planlı yerleşim deseni, takip eden Bizans Dönemi'nde, uzun bir süre için unutulmuş benzemektedir. Gerek Bizans İmparatorluğu süresince ve gerekse Türklerin Anadolu'ya gelişlerinin ardından kurulan Beylikler Dönemi'nde, Ege kıyılarında Scalanova (Kuşadası), Nea Focia (Yeni Foça) gibi İtalyan koloni yerleşimlerinin bu plan şemasına sıkı sıkıya bağlı kaldıkları da not edilmeye değerdir [7].

Bu evreden sonra Anadolu, ızgara planlı yerleşim

şeması ile açık bir biçimde ancak, 19. yüzyılda karşılaşacaktır. Osmanlı Klasik Dönemi'yle belirginleşen kültür sisteminin ikili yapısı, fiziksel çevrenin biçimlenişinde ağırlığını her zaman Pay-i Taht'tan yana koymuş görünmektedir. Bu bağlamda, 19. yüzyılın Osmanlı dünya görüşü konuta ve onunla oluşan kent dokusuna başkentten başlayarak yeni olgular katmıştır. Izgara planlı yerleşim deseninin yeniden gündeme gelmesinde, kaybedilen topraklardan Anadolu'ya yönelen göçmen dalgalarının, tarihi kentsel dokuyu ortadan kaldıran büyük yangınların, dünya genelinde değişen ulaşım modellerinin ve batı dünyası ile ilişkilerin artmasıyla bilhassa gayri-müslim tebaa arasında yaygınlaşan daha dışa dönük, kısmen küçülen aile yapısının da katkısı vardır [8, 9, 10, 11]. Yeni göçmen mahalleleri Ankara ve Afyon gibi kentlerde gözlemlenebilir.

1839 Tanzimat Fermanı'nın ardından gelen ve tüm 19. yüzyıl boyunca süren bir dizi idari ve yasal değişim yine başkentten başlayarak, planlı bir kentleşme dönemine geçildiğini göstermektedir. Planlı gelişme ızgara planlı yerleşimleri öngörmüştür [12]. Bu tasarım biçiminin seçilmesinin bir nedeni de tüm dünyada olduğu gibi Osmanlı'da da banka, otel, tiyatro, müze, büro benzeri yeni işlevlerin toplum hayatına katılması olmuştur. Öte yandan artan nüfus yoğunluğu kent merkezlerinde sıra-ev, apartmanlaşma gibi konut türlerini de özendirmiştir. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren İstanbul - Galata ve Pera'da ortaya çıkan apartman tipi çok katlı konutlar ve onların getirdiği kentleşme düzeni bütün 20.yüzyıl Anadolu kentlerinde yaygın uygulama alanı bulmuştur [13].

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş dönemi ve takip eden yirmi yıl Avrupa'da öncelikle modernizmin yükseldiği yıllardır. Ulusalılık ve modernite yeni Cumhuriyet idaresinin ideolojileri ve gündemiyle örtüşmektedir [14]. Modernizm, Batı'da en iyi ifadesini mimarlık ve kentleşme ile bulurken, Anadolu'da yeni toplumsal yapılaşmanın, kültürel ve ekonomik değişimin de uygulama alanı olmuştur. Başkentini Ankara, fiziksel ilgi alanını da Anadolu olarak belirleyen Cumhuriyet'in kurucuları, 19. yüzyılın son çeyreğinde başlayan, Anadolu kentlerinin biçimlenmesinde etkin rol oynayan demiryolu ulaşımına da hız vermişlerdir. Gar - İstasyon caddesi - Meydan şeklinde gelişen kent omurgası çevresinde yeni konut alanları için seçilen model, ızgara planlıdır. G. Tankut, Cumhuriyet'in ilk yıllarında üç farklı konut türü olduğuna işaret etmektedir: Osmanlı Ankara'sının geleneksel dokusu, bu dokuya sızan 4 - 5 katlı apartmanlaşma ve bahçeli-ev tipinde ayrıklı düzende konutlar [15]. Günümüz Ankara'sına bir anlamda biçimini veren Jansen planı incelendiğinde, bu üçüncü tür konutun etkin bir rolü olduğu gözlemlenebilir [16]. Yapımları giderek 1940 ve 50'li yıllara uzanan görece az katlı Ankara - Bahçelievler, Kavacık Subayevleri, Saraçoğlu Mahallesi, İstanbul 1.

Levent, Zonguldak Amele Mahallesi, çok katlı blokların baskın olduğu İstanbul - 4. Levent, Ataköy gibi konut alanları ızgara planlı yerleşimlerin en göze çarpan örnekleri arasındadır [17, 18, 19].

Türkiye kentlerinin tümüne yayılan ve sadece konut alanlarını değil tüm kentsel kullanım alanlarını da kapsayan "imarlı" kentleşmenin egemen olduğu yıllar, Anadolu'da ızgara plan şemasının en yoğun ve belki de en kötü kullanıldığı dönemdir. İster az ister çok katlı, bitişik ya da ayrıklı düzende yoğun bir yapılaşma söz konusudur. Ankara - Yenimahalle ve Oran, Çorum Binevler, İstanbul Yeşilköy gibi örnekler dikkate değerdir. Daha sonra toplu konutla da tanışan Anadolu yerleşimleri, Ankara Batıkent'le özetlenebilirler [20].

Bu tarihsel süreçte ızgara planlı yerleşim deseninin olumlu ve olumsuz yönleri irdelendiğinde şu değerlendirme yapılabilir:

Izgara planlı yerleşim deseninde olumlu yönler;

- Çoğunlukla önceden tasarlanmışlardır.
- Ulaşım ve altyapı hizmetlerinin sağlanması kolaydır.
- Büyük programlı yapılar için önceden tanımlı parseller elde edilebilir.
- Kamusal eylemlerin desteklendiği, birey görüşlerinin ifade edilebildiği toplumsal gereksinimlere cevap veren alanlar, belli merkezler oluşturacak biçimde gerçekleştirilebilir.
- Kolay okunabilir bir yerleşim deseni sunarlar ve düzenli açık alanlar planlanmasına olanak tanır,

şeklinde ifade edilebilir.

Olumsuz yönler ise;

- Perspektif olasılıkları getirmeyen tekdüze tasarımlardır.
- Doğal peyzaj ve topografik özellikleri gözetmeyen veya zorlayan oluşumlardır.
- Kurallara bağlı, esneklik tanımayan, bireysel beğenileri zorlayan bir yapılaşmaya yol açarlar.
- Kentin odak noktası olan kamusal yapı alanlarını, her yönden eşit uzaklıktan algılayabilme olanağı sağlamazlar.

2.2. Anadolu'da Organik Dokulu Yerleşimler (The Organic Settlement Pattern in Anatolia)

Bu makalenin genel kurgusu çerçevesinde, organik dokulu yerleşim deseni yine tarihöncesi dönemlerden başlayarak incelenmektedir. Kümelmiş bir yerleşim olarak nitelendirilebilecek Aksaray - Aşıklı höyük (M.Ö. 8000 - 7000) için U. Esin, "...kısmen bitişik düzende kerpiç konutlar ayrıklı düzenli mahalleler oluşturmuştur." ifadesini kullanmaktadır [21]. Benzer bir kümelmiş organik yerleşim, Konya - Çatalhöyük olarak belirtilebilir.

Geç Helenistik Dönem ve Roma Dönemi Anadolu kentlerinde, konut alanlarının aksine kamusal alanlarda görece serbest bir yerleşim şeması oluşturulduğu Bergama akropolisinde gözlemlenebilir. Anadolu'da Geç Roma Dönemi, yerleşimlerin Hristiyanlık yapılarıyla tanıştığı bir devreye işaret eder. Nüfusun büyük çoğunluğunun giderek kırsal alanda yaşadığı bu dönemi, aynı düzenin devam ettiği Bizans Çağı takip etmektedir. Kaynaklar, Anadolu'nun 7. - 9. yüzyıllarına ilişkin çok az bulguya rastlandığı görüşündedirler [22]. İ. Ortaylı ve Z. Gerçel, Bizans'ın en önemli kenti Konstantinopolis'te merkezi otoritenin oluşturduğu, bürokratik kurumların bulunduğu alan dışında, organik bir dokunun olduğu kanaatindedirler. 7. yüzyılın ilk yarısından başlayarak Arap ve Pers akınlarına karşı koyamayan Bizans kentlerinin köylere dönüştükleri, ancak, yerleşimlerin topografyaya ve yerel verilere uygun oluşturuldukları anlaşılmaktadır [23].

Türklerin Anadolu'ya konut ve yerleşim düzeni ile ilgili önemli katkıları olmakla birlikte, Anadolu'daki varlıkları sırasında, bilgi ve deneyimleriyle yerel verileri de kullandıkları ifade edilebilir [24]. Öncelikle Selçuklu ve 18. yüzyıla kadar Osmanlı konutlarının -birkaç nadir örnek dışında- bulunmaması nedeniyle bu dönemlerin kent dokuları ile ilgili yorum yapmak yanlış olur. Görece güvenilir yorumlar, Anadolu'dan geçen seyyahların anlatıları ile seyahatnamelerinde yer alan kent betimlemeleri üzerinden yapılabilir. Bunun yanı sıra, P. Pinon gibi araştırmacılar çeşitli afetlerle ortadan kalkan yapıların benzer parselasyonlar içinde yenilenmesi nedeniyle, 18. yüzyıl öncesine ait Osmanlı kent dokusunun tanımlanabileceği görüşündedirler [25].

Ana hatlarıyla, Klasik Dönem Anadolu Osmanlı kenti topografyaya paralel yerleşen, iklimlenme, manzara, su kaynağı koşullarını ve bereketli tarım topraklarını gözetken, bir yol kademelendirmesi oluşturmakla birlikte çıkmaz sokaklara da izin veren, kamusal yapıların kent çekirdeğini oluşturduğu, çeperlerde görece büyük ve ayrı, merkezde dar, küçük parselli ve bitişik düzen yapıların yer aldığı, organize büyük açık alanları olmamakla beraber, her parselin kendi açık alanı olması nedeniyle yeşil doku potansiyelini bünyesinde barındıran organik dokulu kent şemasının en iyi örnekleridir.

Ayrıca, yörenin doğal malzemelerinin kullanımına ağırlık veren, ortak plan şemaları ve cephe düzenlerini paylaşmakla birlikte yere özgü farklılıkları da gözetken yapı biçimi sergilenir. Dini ve etnik yapıya, ekonomik ve sosyal statü farklılıklarına ilişkin kesin ayrımlar getirilmez, ancak, mahalle ve mahalleli kavramları önemlidir.

Kısaca, organik dokulu yerleşim deseni günün

teknolojisine, görüşüne, inançlarına, ekonomisine ve doğa koşullarına uygun olarak gelişmiş serbest bir düzendir. B. Tanju "... dünyevi olan hiçbir şey, Osmanlı için, sonsuz değildir." derken bu kent dokusunun anıtsallaştırılmadığını, kalıplara sokulmadığını, mütevazı ve yaşanabilir olduğunu da özetlemektedir [26].

Organik dokulu yerleşim deseninin olumlu ve olumsuz yönleri değerlendirildiğinde de şu sonuçlara ulaşılabilir:

Olumlu yönler;

- Monotonluktan uzak, değişken ve sürprizlerle dolu bir mekân kurgusu gösterirler.
- Doğaçılama olarak gelişmeleri nedeniyle topografyaya ve iklimsel verilere uygun bir yerleşim oluştururlar.
- Farklı parsel biçimlerinde yapıların özgürce konumlandırıldıkları serbest ve esnek bir düzen sunarlar.
- Kentin odak noktası olan kamusal yapıların etrafında kurgulanırlar. Bu yapıları görece eş veya benzer uzaklıktan algılayabilme olanağı sağlarlar.

Olumsuz yönler ise;

- Topografik verilere bağlı olarak gelişen ulaşım düzeni, günümüzde, erişilebilirlik ve altyapı uygulamalarında sorun yaratmaktadır.
- Eşdeğer parseller oluşturulması güçtür ve buna bağlı olarak zor okunan bir yerleşim deseni oluştururlar.
- Çok katlı ve çok programlı yapıların gerçekleştirilebilmesinde çözüm üretmesi de kolay değildir.

2.3. 20.Yüzyıl Sonunda Anadolu Kentleri (Anatolian Cities at the End of the 20th Century)

Geçen yüzyıl biterken Anadolu kentlerinin çok parçalı bir düzen sergiledikleri açıktır. Konut alanlarında yapıların elde edilme yöntemine göre farklı yerleşim desenleri izlenmektedir. Bunlar arasında, Cumhuriyet Dönemi'nin ızgara planlı imarlı dokularını, çoğunluğunu Osmanlı'nın son yüzyılına ait yapıların oluşturduğu organik dokuları, 1960 sonrasında ortaya çıkan ve hemen hemen tüm kentleri saran gecekondu alanlarını saymak mümkündür. Yanı sıra, adeta birer yatakhane kent olan kooperatifler, özel ya da devlet sektörü eliyle yapılan önceleri sosyal meskenler, daha sonraları toplu konut alanları da belirtilmelidir.

Tüm bu yerleşim düzenleri, kent içinde veya çevresinde kimi zaman yan yana, kimi zaman da iç içe dizilmişlerdir. Gecekondu alanları tüm altyapı yoksunlukları ve niteliksiz yapılarıyla en fazla eleştirilen alanları oluşturmaktadırlar. Doğaçılama gelişen şemaları, kimi doğal verileri kullanmaları ile

adeta geleneksel organik dokuların yeni ve kalitesiz bir yorumu gibidirler. Başlangıçta topografik verileri yadsıyan toplu konut yerleşimleri ise 20.yüzyılın sonunda doğal verileri daha fazla gözeterek ancak, mevcut kentten kopuk bir düzene doğru bir değişim göstermiştir.

Bu makaleye konu olan araştırma alanı topografik verileri göz ardı eden yapısı içerisinde ızgara planlı bir toplu konut alanı ile yan yana varlığını sürdüren organik dokulu bir küçük yerleşimin karşılaştırılmasına dayanmaktadır. Bugün Ankara çepçepçerlerinde (Ümitköy, İncek, Çukurambar) bu türden birçok örnekle karşılaşılmaktadır. Bu organik dokulu yerleşimler aslında gelişen ızgara planlı kent dokusu içinde eriyen köylerdir. Bir kısmının giderek çöküntü alanlarına dönüştüğü, gecekondulaştığı da inkâr edilemez. Araştırma bu türden iki komşu alanın sadece fiziksel birlikteliklerini, farklılıklarını değil, bu alanları paylaşan kentlilerin birbirlerine ve yaşadıkları çevreye yönelik bakış açılarını saptamak üzere hazırlanmıştır.

3. ANKARA BATIKENT TOPLU KONUT YERLEŞİMİ VE ERGAZİ KÖYÜ (ANKARA BATIKENT MASS-HOUSING SETTLEMENT AND ERGAZİ VILLAGE)

Çalışmanın örneklem alanı birbirine komşu iki yerleşimdir. Batıkent, birliğe üye olan yapı kooperatiflerinin oyları ile oluşan ve yürütülen bir sivil toplum kuruluşu olan Kent-Koop eliyle gerçekleştirilmiş bir toplu konut alanıdır. Yapı kooperatifleri, belediye ve merkezi yönetimin oluşturduğu bir konut projesidir [27]. Ergazi Köyü ise Batıkent yerleşiminin güneyinde yer alan bir Orta Anadolu kırsal yerleşimidir.

3.1. Batıkent'ten Dört Konut Kooperatifi (Four Housing Cooperatives from Batıkent)

Araştırmaya konu olan dört konut kooperatifi Gazililer (Murat 85), Ostimliler, Türkay ve Harran siteleridir. Ostimliler sitesi ~15960m² alan üzerinde alanın çepçepçerleri boyunca ve iç avlular oluşturacak biçimde dizilmiş 17 bloktan oluşmaktadır. Taban alanları 242m² olan bloklar, diğer sitelere oranla daha az yoğun bir yapılaşma göstermektedir. Gazililer, Ostimliler, Türkay siteleri 5 katlı, Harran sitesi ise 2 katlı yapılardan oluşmaktadır. Yapılaşmış alanın parsel büyüklüğüne oranı (TAKS) 0.26'dır.

Türkay sitesi mülkiyet sınırları ~9900m² olup bu alan içerisinde taban alanı 253m² olan 11 blok vardır. Yapılar doğu - batı aksında birbirini perdeleyen üç sıra halinde dizilmişlerdir.

Aynı ada içerisinde yer alan Gazililer sitesinin mülkiyet alanı ~9014m²'dir. Bu alan üzerinde komşu sitelere göre daha organik bir düzende her biri 140m² olan 18 yapı bloku yer almaktadır. İki sitenin

yapılaşmış alanında TAKS 0.28'dir [Şekil, 1, 2, 3]. Sözü edilen üç siteden 7m. genişliğinde bir yol ile ayrılan Harran sitesi ise 2 katlı 36 adet, her birinin taban alanı 210m² olan ikiz yapılardan oluşmaktadır. Böylece sitenin ~17320m² mülkiyet alanında yapılaşmış kısım neredeyse tüm adayı kaplamaktadır [Şekil 4]. TAKS 0.44'dür.

Şekil 1. Ostimliler, Türkay, Gazi, Harran Konut Kooperatifi Siteleri Yerleşim Planı * (Settlement Plan of Ostimliler, Türkay, Gazililer and Harran Housing Cooperatives)

3.2. Ergazi Köyü (Ergazi Village)

Ergazi köyü yaklaşık 145 konut biriminden oluşan bir kırsal yerleşimdir [Şekil 5]. Batıkent yerleşiminin ve çevredeki diğer yapılaşmanın öncesinde yöreye özgü yapılardan oluşmakta iken, gelişen imarlı yapılaşmanın kenarında gecekondulaşan bir alana dönüşmüştür. Giderek daha bakımsız ve büyüyen kentsel yerleşim içinde yok olmayı bekleyen bir görünümündedir. Köyün yapılarının 26 tanesi harap durumda olup kullanılmamaktadır. Batısı köy mezarlığıyla bir oranda korunmuşsa da diğer yönlerde Batıkent konut kooperatifi yerleşimleri ile sınırlandırılmış durumdadır.

Şekil 2. Ostimliler Sitesi (Ostimliler Housing Cooperative)

Şekil 3. Gazi Sitesi (Murat 85 Sitesi)
(Gazililer [Murat 85] Housing Cooperative)

Şekil 4 Harran Sitesi (Harran Housing Cooperative)

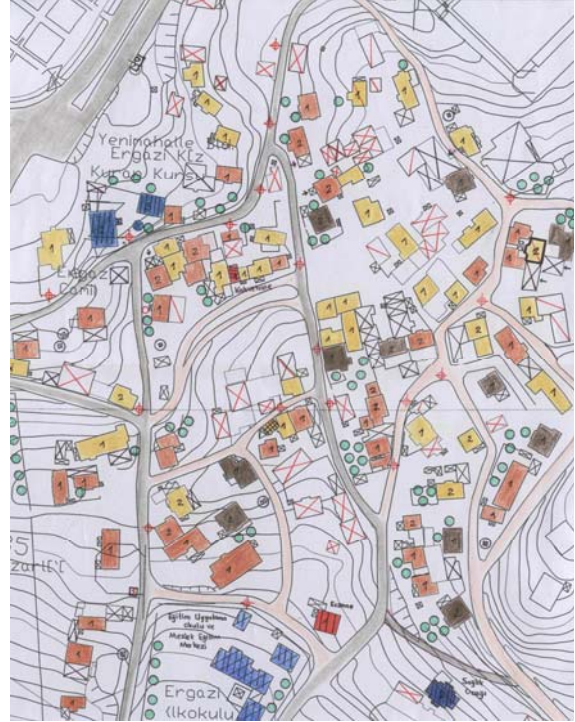
3.2 Ergazi Köyü (Ergazi Village)

Ergazi köyü yaklaşık 145 konut biriminden oluşan bir kırsal yerleşimdir [Şekil 5]. Batıkent yerleşiminin ve çevredeki diğer yapılaşmanın öncesinde yöreye özgü yapılardan oluşmakta iken, gelişen imarlı yapılaşmanın kenarında gecekondulaşan bir alana dönüşmüştür. Giderek daha bakımsız ve büyüyen kentsel yerleşim içinde yok olmayı bekleyen bir görünümündedir. Köyün yapılarının 26 tanesi harap durumda olup kullanılmamaktadır. Batısı köy mezarlığıyla bir oranda korunmuşsa da diğer yönlerde Batıkent konut kooperatifi yerleşimleri ile sınırlandırılmış durumdadır.

Köy, küçük bir tepe üzerindedir ve organik bir yol dokusu gözlemlenmektedir. Konutlar 1 - 2 katlıdır. Ortalama taban alanları 75 - 80m² arasında değişmektedir. Ayrıca büyük çoğunluğunun müstemilâtı vardır. Yapı yoğunluğu düşüktür [Şekil 6, 7]. Üç farklı yapı yoğunluğu olan adada yapılan örneklemede TAKS ortalama 0.16 olarak hesaplanmıştır.

4. KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME (COMPARISONS AND EVALUATION)

Araştırmaya konu olan alanların değerlendirilmesi fiziksel özelliklerin ve anket sonuçlarının dökümü ile

Şekil 5 Ergazi Köyü Yerleşim Planı **
(Settlement Plan of Ergazi Village)

yapılmıştır. Burada öncelikle ızgara planlı, imarlı alan, ardından, organik dokulu doğaçlama olarak gelişmiş alan ele alınacaktır.

4.1 Fiziksel Değerlendirme (Physical Evaluation)

Gazililer, Ostimliler, Türkay ve Harran siteleri ile Ergazi köyü fiziksel özellikleri açısından değerlendirilmelerinin yanı sıra, ızgara planlı yerleşim deseni ile organik dokulu yerleşim deseni açısından da ele alınacaktır.

4.1.1 Izgara Planlı Alandaki Konut Siteleri (Housing Sites in the Grid-iron Planned Zone)

İnceleme konusu olan dört Batıkent sitesi imar planı içerisinde irdelendiğinde, dördünün de bir merkezin etrafına sarılmış olmakla birlikte bu alanla organik hiçbir bağları olmadığı görülmektedir. Bu merkez yaşayan bir alan değildir. Bir ortak tasarım dili oluşturulmamış, aynı yapı adası üzerinde birbirine çok yakın mesafede dört farklı tasarım düzeninin uygulanmasında bir sakınca görülmemiştir. Alçak katlı olan Harran sitesinde yapılar arasındaki mesafe 3m. olup, ada içerisindeki konutlar görsel olarak çevre ile ilişki kuramamaktadır. Bahçeli-ev olması noktasından hareket edilerek tasarlandıkları tahmin edilmekle birlikte, her yapı etrafında bırakılan boşluklar, yeterince havalandırmaya bile izin verecek boyutta değildir.

Yüksek katlı sitelerde yapılar eğime dik biçimde yerleştirildikleri için, kimi zemin kat daireler yol kotunun altında kalmıştır. Bu durum bazı dairelerin toprağa gömülmesine neden olmuştur. Neredeyse her

Şekil 6,7. Ergazi Köyü (Ergazi Village)

yapı, önündeki bir diğer yapı ile sınırlandırılmış olduğundan her dört sitede de çevresel verilerle görsel bir ilişki kurulması olanaksızdır. Tümü yeterince güneşlenme, temiz hava alabilme ve manzara olanağından yoksundurlar.

Siteler etrafları duvarla çevrilerek güvenlikleri sağlanmış ama yakın çevreden soyutlanmışlardır. Yapı aralarında kalabilen boşluklar itina ile yeşillendirilmiş, küçük de olsa çocuk oyun alanları düzenlenmiştir.

Yapılar betonarme karkas sistemde inşa edilmiş olmalarına karşın, sitelerin tümünde ve özellikle Harran sitesinde işçilik çok kötüdür. Altyapı sorunu olmayan yapıların dış cepheleri bakımlıdır.

İncelenen alan, ızgara planlı yerleşim deseni açısından değerlendirildiğinde;

Bu dört sitenin,

- Batıkent genelinde hâkim olan ızgara planlı yerleşim düzeni içerisinde, çalışma alanının kuzeyindeki diğer beş konut kooperatifleriyle birlikte, formalist bir tutumla biçimlendirilmiş bir merkez alanının etrafında yer almaları,
- yapıların topografik eğrilere dik bir biçimde yerleştirilmiş olması,
- tekdüze tasarım düzeni, site içlerinde kümeler oluşturularak kırılmaya çalışılmışsa da yapı yoğunluğunun yüksek oluşuyla istenen sonucun yaratılamaması,

- ızgara planın getirdiği tanımlı parsel düzeninin Harran sitesi dışında elde edilememesi,
- gerekli iklimsel ve görsel olanaklardan yararlanamamaları olumsuz yönleridir.

Buna karşın;

- ulaşım ve altyapı sorunu olmaması,
- kısıtlı büyüklükte de olsa yeşil alanların gözetilmesi olumlu bulunmuştur.

4.1.2 Ergazi Köyü Üzerine Değerlendirme (Evaluation on Ergazi Village)

Ergazi köyünde yapıların büyük çoğunluğu, doğaçlama olarak, topografya eğrilerine paralel yerleştirilmiştir. Yollar da dâhil olmak üzere tüm alan fevkalade bakımsız ve yapı kalitesi kötüdür. Bu yapılar önlerine park edilen araçlar ve üstlerine monte edilmiş çanak antenlerle büyük bir tezat oluşturmakta, yapı sahiplerinin gelir durumları ve yapıları ile ilgili beklentileri açısından değerli ipuçları edinilmesini sağlamaktadırlar [Şekil 7].

Yapı parsel sınırları belli değildir, buna karşılık yapılar arasındaki boşluklar yapı - yeşil alan arasında dengeli bir orana işaret etmektedir. Hiçbir yapı bir diğerinin manzarasını, güneş ve rüzgârdan yararlanmasını engellememektedir. Çocuklar için ayrılmış oyun alanları ve köy geneline hitap eden düzenlenmiş veya belirlenmiş dinlenme alanları yoktur.

Yapım tekniği yığma ve ahşap karkas arası dolgudur. Malzeme olarak başlıca kerpiç, tuğla ve briket kullanılmıştır. Bazı yapılarda daha önce kullanılmış olan “çıkma” yapı elemanlarının bulunduğu gözlenmiştir. Bu durum, alanın gecekondulaştığının bir başka kanıtıdır. Altyapı ve güvenlik sorunları vardır.

İncelenen alan, organik dokulu bir yerleşim deseni açısından değerlendirildiğinde;

- ulaşım arterlerinin yerleşimin ihtiyacı olan ulaşım türüne cevap veremediğinin görülmesi,
- düzenli bir kanalizasyon şebekesi gibi bazı gerekli altyapı sistemlerinden yoksun olması,
- köy içerisinde yer alan ilköğretim okulu, sağlık ocağı ve eczane gibi kamusal işlevli yapıların belli bir merkez etrafında oluşturulmaması,
- parseller eşdeğer büyüklükte olmadığı için tüm kullanıcılara benzer yaşam ortamı sağlanamaması olumsuz yönleridir.

Buna karşın;

- doğaçlama oluşturulmuş, yapıların parsel içerisinde serbestçe yer aldığı bir düzene sahip olması,
- iklimsel verileri ve diğer parsellerdeki yapıların manzaralarını da gözetilen bir

- gelişme göstermesi,
- yapı yoğunluğu ve kat yüksekliği az olan görece seyrek bir doku oluşturması da olumlu yönleridir.

4.2 Anket Değerlendirmeleri (Evaluation of the Questionnaires)

Araştırma alanında konut kullanıcılarına, Ostimliler sitesinde 24, Gazililer (Murat 85) sitesinde 15, Türkey sitesinde 17, Harran sitesinde 15 ve 16 adedi de Ergazi köyünde olmak üzere toplam 87 adet anket uygulanmıştır. Bu sayı %10 bir örnekleme tekabül etmektedir ve rastlantısal bir örnekleme yapılmıştır. Anketler, araştırmaya konu olan üçü çok, biri az katlı yeni sitede ve Ergazi köyünde bu alanlarda yaşayanların çevreye duyarlılıkları, yaşanan yerden memnuniyet düzeyinin tespiti, yerleşimlerin birbiri ile karşılıklı ilişkileri ve ilişki düzeylerinin tespit edilebilmesi amacıyla uygulanmıştır.

Sitelerde uygulanan anketlerde kullanıcılara;

- mülkiyet durumu,
- açık ve yeşil alanların yeterliliği ve bakım durumu,
- komşu sitelere oranla kat yükseklikleri ve yapı sıklığına ilişkin görüşler,
- Ergazi köyü ile açık alanların ve az veya çok katlı sitelerin karşılaştırılması,
- yakın çevrede komşuluk yapılan alanlar ve gündelik alış - veriş yerleri,
- çevre bakımı ve iyileştirilmesi konusunda verebilecekleri katkılar hakkında toplam 11 soru yöneltilmiştir [Ek 1,2].

Ergazi köyü sakinlerine ise yine;

- mülkiyet durumu,
- yaşanan alan ve konutun benimsenme durumu ve değiştirme söz konusu olduğunda tercih seçenekleri,
- yakın çevredeki açık ve yeşil alanların kullanım sıklığı ve amacı,
- köyün ve sitelerin güvenlik ortamının karşılaştırılması,
- köy içinde ve siteler ile komşuluk ilişkileri,
- gündelik alış - veriş alanları hakkında toplam 8 soru yöneltilmiştir [Ek 3].

Anketlerin dökümleri siteler ve köy yerleşimi için iki ayrı grup olarak değerlendirildiği gibi ayrıca dört site için de yapılmıştır. Böylece, siteler bazında da her sorunun %'lik dilimleri elde edilmiştir. Ancak, bu makalenin sınırlılıkları nedeniyle, değerlendirmeler sitelerin tümü ve köy genelinde verilmiştir.

4.2.1 Gazililer, Ostimliler, Türkey ve Harran Konut Kooperatifi Siteleri Anket Değerlendirmesi (Evaluation of the Questionnaires on Gazililer, Ostimliler, Türkey and Harran Housing Cooperative Sites)

Sitelerde yaşayanların %73.4'ü mülk sahibi, %26.6'sı kiracıdır. Bu alanda yaşama süresi %66.6 oranında 5 yıl ve üzeri, %13.3'ü 2 - 5 yıl arası ve %20'si de 1 yıldan az olarak tespit edilmiştir.

Kullanıcıların yaşadıkları çevrenin yapı yoğunluğuna ilişkin gözlemleri, sitelerde %86.6 ile "az yoğun bir yapılaşma" alanında yaşadıkları yönünde şaşırtıcı bir sonuç vermiştir. Aynı kullanıcılar katlı bloklardan oluşan üç sitede kat yüksekliğini %46.6'lık bir oranla normal bulmaktadırlar. Buna karşılık açık ve yeşil alanların Ergazi köyü ile karşılaştırılmasını hedef alan soruda site kullanıcıları, %60 oranında az katlı siteyi, %40 oranında da köy yerleşimini olumlu bulmaktadır. %100 gibi bir oranla çok katlı yapı düzeninde açık ve yeşil alanlar yetersiz bulunmaktadır. Sitelerdeki konutların kullanıcıları yakın çevre düzenlenmesi ve bakımının uygulanmasına katkıda bulunmayı %86.6'lık bir oranla onaylamakta ve bu bahçeleri dinlenme ve gezinti amacıyla kullandıklarını belirtmektedirler. Kullanıcılar %73.3 oranla site içinde özel bir çocuk oyun alanı bulunduğunun da ayırdındadırlar. Ankete katılanların % 66.6'sı bu alanların bakımlı ve düzenli olduğu görüşündedirler. %73.3'lük bir oranla etrafi koruma altına alınmış siteler güvenli bulunmaktadır.

Yakın çevrede bulunan ticaret alanlarının kullanımının tespit edilmeye çalışıldığı soruya, site sakinleri, %53.3 oranıyla ulaşılabilir mesafesi içinde kalan büyük market ve çarşıları kullandıkları şeklinde cevap vermişlerdir. Bu grupta mahalle bakkalını kullananların oranı %6.6, pazardan alış - veriş edenlerin oranı da yine %6.6 da kalmaktadır.

Ankete katılanların, bu iki farklı yaşam çevresine sosyal yönden yaklaşımlarına yönelik sorulara verdikleri cevaplardan, sitelerde %40 oranında komşu sitelerle, %26.6'yla Ergazi köyü ile, %33.3'le bu iki yerleşim alanı dışında sosyal ilişkileri olduğu anlaşılmıştır.

Sonuçlar site kullanıcılarının yapılaşmış alan/parsel büyüklüğü oranını uygun bulduklarına işaret etmektedir. Aynı şekilde çok katlı ve yoğun bir yapılaşma onaylanmamakla birlikte, kendi yaşama alanlarındaki böylesi bir durumdan şikâyetçi olmadıkları belirlenmiştir. Izgara plan düzeninin getirdiği mekânsal biçimlenme de hoşnutsuzluk yaratmamaktadır. Memnuniyetsizlik bu yerleşim deseninden değil, çok yoğun yapılaşmadan kaynaklanmaktadır. Açık alanları az bile olsa, düzenli bir konut alanında yaşıyor olmak, bu duruma katlanmayı da beraberinde getirmektedir. Büyük çoğunluğu mülk sahibi olan sitede yakın komşuluk

ilişkilerinin bulunmadığı ve çevreye yabancılaşmanın arttığı açıkça görülebilmektedir.

4.2.2 Ergazi Köyü Anketlerinin Değerlendirilmesi (Evaluation of the Questionnaires on Ergazi Village)

Ergazi köyünde yaşama süresi oranları %62.5 ile 5 yıl ve üzeri, %25 ile 2-5 yıl, %25'i de 1 yıldan az olarak tespit edilmiştir. Oranlar her iki farklı yaşam alanında yaklaşık olarak eşdeğer düzeyde bir kullanım süresi olduğunu göstermektedir. Ergazi köyü sakinleri daha nesnel bir değerlendirmeye bahçe ve gezinti alanlarının %87.5 gibi bir oranla kendi yerleşimlerinde daha fazla olduğu görüşündedirler. Bu grupta ankete katılanlar, yine % 81.2'lik bir oranla, herhangi özel bir koruma önlemi alınmamış olduğu halde, köyü güvenli bulmaktadırlar. Buna karşılık sitelerdeki açık alan ve bahçelerin güvenlik oranını da %12.5'luk bir oranla yetersiz görmektedirler. Bu sonuçta köy iç sosyal ilişkilerin sıklığının rolü olduğu anlaşılmaktadır.

Ergazi köyü sakinleri, "imkânları olsa nerede yaşamayı tercih edecekleri" yönündeki soruya, konutlarında yeterli konfor ve sağlamlık düzeyi yakalanmak koşuluyla, %100 oranıyla "kendi yerlerinde" şeklinde cevap vermişlerdir.

Köyde, açık alanların %37.5 oranıyla meyve - sebze yetiştirmek, %25'le dinlenmek, %18.7'yle çiçek yetiştirmek ve %6.2'yle geleneksel yöntemlerle yiyecek hazırlama işlerinde kullanıldığı tespit edilmiştir.

Ergazi köyünde, yakın çevrede bulunan ticaret alanlarının kullanımının tespit edilmeye çalışıldığı soruya verilen cevaplar, %31.2 oranıyla pazardan, %31.2 oranıyla büyük market ve çarşılarından olmak üzere eşit ağırlıkta bir dağılım göstermektedir. Köyde, %93.7'lik bir oranla komşuluk ilişkilerinin köy içinde yürütüldüğü de anlaşılmaktadır. Organik dokulu Ergazi köyünde fiziksel koşulların oldukça zorlayıcı olduğu görülmekle beraber, sosyal ilişkilerin daha sıkı olduğu kesindir. Üstelik, iki yerleşim deseninin sakinlerinin birbirleri ile ilişkilerinin de kısıtlı olduğu belirtilmelidir.

Anketler köyde kırsal yaşamın halen sürdürüldüğünü göstermektedir. Bununla birlikte, kente eklenme eğiliminin geleneksel tavırlar kadar etkin olduğu şeklinde bir yorum da yapılabilir. Yapı yoğunluğu daha az olan bir yerleşimde ve doğaçlama oluşmuş bir fizik mekânda insan ilişkilerinin daha yakın olduğu anlaşılmaktadır. Köy sakinlerinin yaşadıkları yerden ayrılmak istememelerinin ardında bu faktörün olduğu düşünülmektedir.

5. SONUÇ; YAŞANABİLİR OLAN HANGİSİ? (CONCLUSION; WHICH IS LIVABLE?)

Izgara planlı şema ile geliştirilen dokuların günümüz

dünyasının konfor beklentilerine kolayca cevap verebildiği açıktır. Ulaşım, altyapı donanımları istenilen düzeyde sağlanabilmektedir. 21. yüzyılın gerektirdiği büyük programlı yapıların organize edilmelerini kolaylaştırmakta, hayatın giderek artan ivmesi ile örtüşebilmektedir.

Bu biçimsel ve yapay düzen Anadolu coğrafyası ile örtüşmemekte, doğal oluşumları ortadan kaldırmakta veya dikkate almamaktadır. Peyzağ ve yeşil doku bütünlüğü zedelenmekte, bu problemin önüne geçmek üzere oluşturulan büyük yeşil ve açık alanlar kentli ilişkilerinin, istenilen aksine, zayıflamasına neden olmaktadır. Bu büyüklükteki yeşil alanların bakımının organize bir düzen gerektirmesi doğaya yabancılaşmayı, sahiplenmemeyi veya en azından bireylerin bakımlarına katılmayı arzu etmekle birlikte, bu türden eylemleri gerçekleştirmekte pasif kaldıkları sonucunu da beraberinde getirmektedir. Oysaki hedef, yaşayanların sosyal ve fiziksel çevreleriyle sağlıklı ilişkiler kurmaları için, çeşitli sosyal etkinliklerle kentli olma bilincinin yaratılmaya çalışılmasıdır. Yaşanabilir bir kentsel mekân, kentlilerin buldukları alana sahip çıktıkları bir ortamda gerçekleştirilebilir.

Organik bir dokuda biçimlenen yerleşmeler, öncelikle bu ülkenin coğrafi verilerine kolaylıkla cevap verebilmektedirler. Güneş, temiz hava ve manzaraya yönelme başlıca olumlu yönleridir. Ancak, hayatın hızlı ivmesine ayak uyduracak bir ulaşım düzeni kurmak zor, altyapı inşaatları maliyetlidir. Topografik verilerin sınırlılıkları parçalı yapılaşmayı getirmekte, büyük programlı yapılarda çözümleri zorlaştırmaktadır. Buna karşılık insanın kontrol edebildiği mesafelerin kısa olması, daha yakın ve sıcak sosyal ilişkilerin kurulabilmesine olanak sağlamaktadır. Buna karşılık, çağdaş yaşamın gerektirdiği kentsel konfor olanaklarının sağlanması güçleşmektedir.

Her iki düzenin de Anadolu'da günün şartlarına bağlı olarak, benimsenerek kullanıldığı kesindir. Örnekleme alanında yapılan araştırma, "yaşanabilirlik ölçütleri"nin yerleşim desenine bağlı olmaktan çok, o yerin nasıl kullanıldığı ile ilgili olduğunu göstermektedir.

Anadolu Geç Helenistik Dönem ve Roma Dönemi kenti, serbest planlı bir kamusal yapılar alanını, ızgara planlı konut alanları ile bütünleştirerek çağına uygun bir çözüm aramıştı. Acaba 21. yüzyıl bunun tersi bir tasarım anlayışını - konut alanlarında organik bir düzen, kamusal alanda ızgara planlı bir gelişimi - deneyerek daha "yaşanabilir", insanın ve doğanın "sürdürülebilirliği"ni hedef alan bir düzeni denemeye değer bulmaz mı? Fiziksel ve sosyal açıdan yaşanabilir bir kentsel çevre herkesin, her zaman hakkıdır.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Özdoğan, M., “Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ”, **Arkoatlas**, Sayı 1, 66-83, 2002.
2. Acar, A., “Neolitik-Kalkolitik Çağ”, **Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme**, ed.Y. Sey, Tepe Mimarlık Kültürü Merkezi Yay., Ist., 2-37, 1999.
3. Aktüre, S., **Anadolu'da Demir Çağı Kentleri**, Tarih Vakfı Yurt Yay., Ist., 1994.
4. Akurgal, E., “Batı Anadolu'da Konut, Yerleşme ve Kent Planlaması”, **Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme**, ed.Y. Sey, Tarih Vakfı Yay., Ist., 122-145,t.y.
5. Erdemgil, S., Evren, A., Özeren, Ö., vd., **Efes Yamaç Evleri**, Ist., t.y.
6. Abbasoğlu, H., “Anadolu'da Antik Çağda Konut”, **Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme**, ed.Y. Sey, Tepe Mimarlık Kültürü Merkezi Yay., Ist., 44-81, 1999.
7. Tanyeli, U., “Osmanlı Öncesi Anadolu”, **Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme**, ed.Y. Sey, Tepe Mimarlık Kültürü Merkezi Yay., Ist., 106-132, 1999.
8. Aktüre, S., **19. Yüzyıl Sonunda Anadolu Kenti Mekansal Yapı Çözümlemesi**, ODTÜ, Mim. Fak. Yay., Ank.,1981.
9. Derviş Efendi-zade Derviş Mustafa Efendi, 1782 Yılı Yangınları, ed. H. Aksu, İletişim Yay., Ist., 1994.
10. Ortaylı, İ., **Istanbul'dan Sayfalar**, İletişim Yay., Ist., 2001.
11. Tekeli, İ., “Tanzimattan Cumhuriyet'e Kentsel Dönüşüm”, **Tanzimattan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 4, İletişim Yay., Ist., 882-885, 1985.
12. Gençel, Z., “Istanbul'un Merkez Bölgesi Üzerine Morfolojik Bir Çalışma”, **2000'den Kesitler I: Osmanlı'da Mekanlar, Zamanlar, İnsanlar**, ed. A. U. Peker, ODTÜ, Mim Fak.Yay., Ank., 99-116, 2002.
13. Sunalp, A., “19. Yüzyıl Galata ve Pera Apartman Konutlarında Orta Sofa- Hol Tipolojisinin Gelişimi”, **2000'den Kesitler I: Osmanlı'da Mekanlar, Zamanlar, İnsanlar**, ed. A. U. Peker, ODTÜ, Mim Fak.Yay., Ank., 41-49, 2002.
14. Tekeli, İ., “Cumhuriyetin Çağdaşlaşma Projesinin Mekansal Boyutu Üzerine Bir Değerlendirme”, V. Türk Kültürü Kongresi, Mimari ve Çevre Kültürü Oturumu, 17-21 Aralık 2002, Ank., <http://www.akmb.gov.tr/turkce/books/v.t.kongre/mimari>
15. Tankut, G., **Bir Başkent'in İmarı**, Anahtar Kitaplar, Ist., 1993.
16. Tunçer, M., “Ankara'da Tarihsel Çevrenin Korunmasına Yönelik Politikalar”, **Tarih İçinde Ankara II**, ed. Y.Yavuz, ODTÜ, Mim Fak.Yay., Ank., 75-107, 2001.
17. Tekeli, İ., İlkin, S., **Bahçelievler'in Öyküsü**, Kent-Koop Yay., Ank., 1985.
18. Sey Y., “Cumhuriyet Döneminde Konut”, **75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık**, ed.Y. Sey, Tarih Vakfı Yay., Ist., 273-300, 1998.
19. Cengizkan, A., “1950'lerden Bir Konut Kooperatifi - Ankara Ucuz Subay Evleri”, **Tarih İçinde Ankara II**, ed. Y.Yavuz, ODTÜ, Mim Fak.Yay., Ank.,235-238, 2001.
20. Bilgin, İ., “1945-1980 Popülist Modernleşme”, **Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme**, ed.Y. Sey, Tepe Mimarlık Kültürü Merkezi Yay., Ist., 314-335, 1999.
21. Esin, U., “Onbin Yıl Öncesinde Aşıklı: İç Anadolu'da Bir Yerleşim Modeli”, **Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme**, ed.Y. Sey, Tarih Vakfı Yay., Ist.,31-42, t.y.
22. Mitchell, S.,”Geç Roma Anadolu'sunda Klasik Dönem Kent ve Yerleşmelerinin Gelişimi”, **Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme**, ed.Y. Sey, Tarih Vakfı Yay., Ist.,193-205, t.y.
23. Rheidt, K., “Kent mi Köy mü?, Orta ve Geç Bizans Anadolu'sunda Konut ve Yerleşme”, **Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme**, ed.Y. Sey, Tarih Vakfı Yay., Ist.,221-233, t.y.
24. Cezar, M., **Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık**, T. İş Bankası Yay., Ist., 1977.
25. Pinon, P., “Anadolu ve Balkanlar'daki Osmanlı Kentlerinde Kentsel Dokular Tipolojisi Üzerine Bir Deneme”, **Osmanlı mimarlığının 7 Yüzyıl-Uluslararası Bir Miras**, Yem Yay., Ist., 166-179,1999.
26. Tanju, B.,”Osmanlı Mimarlık Pratiğini Çevreleyen Zihniyet Dünyası”, **2000'den Kesitler I: Osmanlı'da Mekanlar, Zamanlar, İnsanlar**, ed. A. U. Peker, ODTÜ, Mim Fak.Yay., Ank., 1-8, 2002.
27. <http://www.unesco.org/most/easteur1.htm> , 28.2.2005, Batıkent başlığı.

*Ankara Yenimahalle Belediyesi'nden temin edilen imar planı paftası kullanılmıştır.

**Ankara Yenimahalle Belediyesi'nden temin edilen halihazır pafta kullanılmıştır.

EK 1 Ostimliler, Türkay ve Gazililer (Murat 85) Siteleri'ne Uygulanan Anket Föyü

Bu anket bilimsel bir araştırmaya temel olmak üzere hazırlanmıştır. Yaşadığınız konut çevresine ilişkin görüşlerinizi ve memnuniyet düzeyinizi ölçmek için düzenlenmiştir. Cevaplarınız kişisel olarak size hiçbir yükümlülük getirmez ve herhangi bir basın organında yer almayacaktır. Vereceğiniz cevaplar ve anketöre yardımlarınızdan dolayı teşekkürler.

Site adı:

a- mülk sahibi

b- kiracı

1. Bulduğunuz konutta ne zamandan beri oturuyorsunuz?
a- 1 yıl veya daha az
b- 2-5 yıl
c- 5 yıldan fazla
2. Komşu sitelerle karşılaştığımızda sitenizde daha fazla bahçe, çocuklar için oyun yeri var mı?
Bahçe: a-var b-yok Çocuk oyun alanı: a-var b-yok
3. Varsa; yeterince bakımlı mı?
Bahçe:
a- düzenli ve bakımlı
b- bakımsız
c- farkında değilim
Çocuk oyun alanı:
a- düzenli ve bakımlı
b- bakımsız
c- farkında değilim
4. Kendi sitenizi komşu sitelerle karşılaştığımızda yapıların kat yüksekliğini nasıl buluyorsunuz?
a- daha iyi
b- daha kötü
c- aynı
5. Kendi sitenizi komşu sitelerle karşılaştığımızda yapı sıklığını nasıl buluyorsunuz?
a- daha sık/yoğun
b- daha seyrek
c- aynı
 6. Ergazi köyündeki konutlar arasındaki bahçeler ile sitenizdeki açık alanları karşılaştığımızda hangisini daha fazla buluyorsunuz?
a- bahçeler / açık alanlar köyde çok
b- bahçeler / açık alanlar sitede çok
c- aynı
 7. Sizce az katlı bir sitede mi, Ergazi köyü gibi serbest yerleşimli bir alanda mı, yüksek katlı bir sitede mi yaşamak daha iyidir?

a- az katlı sitede

b- Ergazi köyü benzeri serbest yerleşimde

c- çok katlı sitede

8. Apartmanlar arasında bakımlı bahçeler olsa komşularınızla beraber etrafın bakımı, düzeni, çiçek ve ağaçların bakımı için bedenen çalışır mısınız?
a- evet b- hayır
9. Siteniz güvenli midir?
a- evet b- hayır
10. Yakın çevrede komşuluk ettiğiniz konut alanları neresidir?
a- komşu siteler
b- Ergazi köyü
c- ikisi de
d- hiçbiri
11. Gündelik alışverişinizi nereden yaparsınız?
a- çevredeki büyük market ve çarşılarından
b- mahalle bakkalından
c- pazardan

EK 2 Harran Sitesi'ne Uygulanan Anket Föyü

Bu anket bilimsel bir araştırmaya temel olmak üzere hazırlanmıştır. Yaşadığınız konut çevresine ilişkin görüşlerinizi ve memnuniyet düzeyinizi ölçmek için düzenlenmiştir. Cevaplarınız kişisel olarak size hiçbir yükümlülük getirmez ve herhangi bir basın organında yer almayacaktır. Vereceğiniz cevaplar ve anketöre yardımlarınızdan dolayı teşekkürler.

Site adı:

a- mülk sahibi

b- kiracı

1. Bulduğunuz konutta ne zamandan beri oturuyorsunuz?
a- 1 yıl veya daha az
b- 2-5 yıl
c- 5 yıldan fazla
2. Komşu sitelerle karşılaştığımızda sitenizde çocuklar için oyun yeri var mı?
a-var b-yok
3. Varsa; yeterince bakımlı mı?
a- düzenli ve bakımlı
b- bakımsız
c- farkında değilim
4. Kendi sitenizi komşu sitelerle karşılaştığımızda yapıların kat yüksekliğini nasıl buluyorsunuz?
a- daha iyi
b- daha kötü
c- aynı

5. Kendi sitenizi komşu sitelerle karşılaştırdığınızda yapıların kat yüksekliğini nasıl buluyorsunuz?
 - a- daha sık/yoğun
 - b- daha seyrek
 - c- aynı
6. Ergazi köyündeki konutlar arasındaki bahçeler ile sitenizdeki açık alanları karşılaştırdığınızda hangisini daha fazla buluyorsunuz?
 - a- bahçeler / açık alanlar köyde çok
 - b- bahçeler / açık alanlar sitede çok
 - c- aynı
7. Sizce az katlı bir sitede mi, Ergazi köyü gibi serbest yerleşimli bir alanda mı, yüksek katlı bir sitede mi yaşamak daha iyidir?
 - a- az katlı sitede
 - b- Ergazi köyü benzeri serbest yerleşimde
 - c- çok katlı sitede
8. Bahçenizi ne amaçla kullanıyorsunuz?
 - a- meyve - sebze yetiştirmek için
 - b- çiçek yetiştirmek için
 - c- dinlenmek için
 - d- meyve - sebze kurutmak için
 - e- tarhana, bulgur sermek, salça yapmak için
 - f- kümes hayvanları beslemek için
 - g- diğer
9. Siteniz güvenli midir?
 - a- evet
 - b- hayır
10. Yakın çevrede komşuluk ettiğiniz konut alanları neresidir?
 - a- komşu siteler
 - b- Ergazi köyü
 - c- ikisi de
 - d- hiçbiri
11. Gündelik alışverişinizi nereden yaparsınız?
 - a- çevredeki büyük market ve çarşılarından
 - b- mahalle bakkalından
 - c- pazardan
1. Bulduğunuz konutta ne zamandan beri oturuyorsunuz?
 - a- 1 yıl veya daha az
 - b- 2-5 yıl
 - c- 5 yıldan fazla
2. İmkânınız olsa nerede yaşamak istersiniz?
 - a- evleri daha düzgün olarak kendi yerimde
 - b- az katlı sitede
 - c- çok katlı sitede
3. Yakın çevrenizde bulunan sitelerde mi, kendi mahallenizde mi daha fazla bahçe ve gezinti alanı var?
 - a- kendi mahallemizde
 - b- komşu sitelerde
4. Evinizin bahçesi mi komşu sitelerin bahçesi mi daha güvenlidir?
 - a- evimin bahçesi
 - b- komşu sitelerin bahçesi
5. Köyünüzün sakin evleri arasından geçen yollar mı, içinden araç geçen kaldırımlı kalabalık caddeler mi iyidir?
 - a- köy yolları
 - b- caddeler
6. Yakın çevrenizde komşuluk ettiğiniz konut alanları neresidir?
 - a- köy içinde komşular
 - b- komşu sitelerde yaşayanlar
 - c- ikisi de
 - d- hiçbiri
7. Bahçenizi ne amaçla kullanıyorsunuz?
 - a- meyve - sebze yetiştirmek için
 - b- çiçek yetiştirmek için
 - c- dinlenmek için
 - d- meyve - sebze kurutmak için
 - e- tarhana, bulgur sermek, salça yapmak için
 - f- kümes hayvanları beslemek için
 - e- diğer
8. Gündelik alışverişinizi nereden yaparsınız?
 - a- çevredeki büyük market ve çarşılarından
 - b- mahalle bakkalından
 - c- pazardan

EK 2 Ergazi Köyünde Uygulanan Anket Föyü

Bu anket bilimsel bir araştırmaya temel olmak üzere hazırlanmıştır. Yaşadığınız konut çevresine ilişkin görüşlerinizi ve memnuniyet düzeyinizi ölçmek için düzenlenmiştir. Cevaplarınız kişisel olarak size hiçbir yükümlülük getirmez ve herhangi bir basın organında yer almayacaktır.

Vereceğiniz cevaplar ve anketöre yardımlarınızdan dolayı teşekkürler.

a- mülk sahibi

b- kiracı